

COVID 19-ის გავლენა ეროვნული ეკონომიკის დარგებზე და პოსტპანდემიური პერსპექტივები

ვერა ძველაია
სტუდ-დოქტორანტი

IMPACT OF COVID 19 ON SECTORS OF THE NATIONAL ECONOMY AND POSTPANDEMIC PROSPECTS

Vera Dzvelaia
PhD student of GTU

RESUME

Solving the problems caused by the virus turned out to be especially difficult for developing countries. The closure of borders by states, restrictions on movement between cities, state of emergency, and restrictions on some economic activities have caused significant damage to the economy. The pandemic led to the closure of businesses involved in tourism and services in general, reduced foreign trade, increased unemployment, worsened the living standards of the population and in general completely transformed the economy. Both domestic and international tourism were restricted in Georgia, tourist bookings on air transports were abolished. Changes are inevitable for the country's economic growth, which has been further accelerated by the Corona virus. It is important not only to activate domestic investments, but also foreign ones, especially in those areas where business cannot do it on its own.

Keywords: COVID 19, Creative People, Investments, Postpandemic Perspectives.

ძირითადი ტექსტი

ეპიდემია, რომელიც კორონა ვირუსის სახელწოდებით არის ცნობილი, თავდაპირველად ჩინეთის პროვინცია უჰანში დაფიქსირდა 2019 წლის დეკემბერში, ის სწრაფად მოედო მთელ მსოფლიოს, ამიტომ 2020 წლის 11 მარტს პანდემიად გამოაცხადეს. პანდემიამ და პანდემიით გამოწვეულმა პრობლემებმა საქართველოს ეკონომიკას ისევე, როგორც მთელი მსოფლიოსას, დიდი ზიანი მოუტანა. ის ეკონომიკის ყველა სფეროს შეეხო. ვირუსით გამოწვეული პრობლემების მოგვარება განსაკუთრებით დიდი სირთულის აღმოჩნდა განვითარებადი ქვეყნებისათვის. სახელმწიფოების მიერ საზღვრების ჩაკეტვამ, ქალაქებს შორის მოძრაობის შეზღუდვამ, საგანგებო მდგომარეობამ და ზოგიერთი ეკონომიკური საქმიანობის შეზღუდვამ მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა ეკონომიკას. პანდემიამ გამოიწვია ტურიზმისა და, ზოგადად, მომსახურების სფეროში ჩართული ბიზნესების გაჩერება, შეამცირა საგარეო ვაჭრობა, გაზარდა უმუშევრობა, გააუარესა მოსახლეობის ცხოვრების დონე და, ზოგადად, სრულიად

გარდაქმნა ეკონომიკა. საქართველოში შეიზღუდა, როგორც შიდა, ასევე საერთაშორისო ტურიზმი, გაუქმდა ტურისტული ჯგუფები ავიატრანსპორტზე, აიკრძალა ტურისტული გადაადგილებები, შესაბამისად, გაჩერდა ამ სექტორში მომუშავე საწარმოები და უმუშევრად დარჩნენ მათი თანამშრომლები, რაც უმუშევრობის ზრდაზეც აისახა. შიდა ტურიზმის გააქტიურებით შესაძლებელი იყო ამ კრიზისის ოდნავი შემსუბუქება, თუმცა ქვეყანაში ამ მხრივ დაინტერესება დაბალი გახლდათ. ამდენად, ყველაზე მეტად სწორედ ტურიზმის სფერო დაზარალდა. ამ დროს კი აღსანიშნავია, რომ სწორედ ტურიზმი გახლავთ უცხოური ვალუტის შემოდინების, ეკონომიკური ზრდის, მოსახლეობის დასაქმების მნიშვნელოვანი წყარო. კორონა ვირუსმა ის ქვეყნები დააზარალა, რომლებიც ტურისტულად ყველაზე აქტიურები იყო (იტალია, საფრანგეთი, აშშ, ესპანეთი), თუმცა აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ტურიზმმა გამოიწვია ქვეყნებს შორის ვირუსის სწრაფი გავრცელება. იტალიასა და საფრანგეთში ტურიზმისგან მიღებული შემოსავლები მშპ-ის 11 და 10 %-ს შეადგენს, რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია. ასევე უარყოფითად აისახა პანდემიის შედეგები ჩინეთის ეკონომიკაზე, რომელიც გახლდათ ტურისტული პროდუქციის ექსპორტიორი. ამ მხრივ არასახარბიელო სიტუაცია გვაქვს საქართველოშიც. პანდემიამ უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა, როგორც ტურიზმის სექტორზე, ასევე მის მონათესავე - სარესტორნო და სასტუმრო ბიზნესზეც. საქართველოში კორონა ვირუსმა უმუშევრობის დონე გაზარდა და 12,3 % შეადგინა. განსაკუთრებით შეეხო უმუშევრობა ტურიზმის სფეროში დასაქმებულებს. მათი რაოდენობა კი დაახლოებით 500 000 -ია.

2020 წელს საქართველოს საგარეო ვაჭრობის ბრუნვა რეკორდულად 15 %-ით შემცირდა და 11,3 მილიარდი დოლარი შეადგინა. ექსპორტი 12 %-ით (456 მლნ \$-ით) შემცირდა, ხოლო იმპორტი 16 %-ით (1, 511 მლნ \$-ით). 2017-2019 წლებში საქართველოს ექსპორტი ნორმალური ტემპით იზრდებოდა და ჯამში 79 %-ით გაიზარდა, ხოლო იმპორტი - 30 %-ით.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ინფორმაციით, 2020 წელს ექსპორტი, 2019 წელთან შედარებით, 8 %-ით შემცირდა. განვითარებული ქვეყნების ექსპორტი 9, 7 %-ით შემცირდა, ხოლო განვითარებადების - 5, 5 %-ით.

ჩვენს ქვეყანაში 2020 წლის იანვარი ექსპორტის 10 %-იანი ზრდით დაიწყო, მაგრამ ტებერვლიდან, კორონა ვირუსის შედეგად, 0,5 %-ით შემცირდა. მაისში კი 31 %-ით შემცირდა. იმპორტმა კლება მარ-

ტიდან დაიწყო.

საქართველოს ექსპორტი დსთ-ს ქვეყნებთან 26 %-ით შემცირდა, ხოლო ევროკავშირის ქვეყნებთან - 12,5 %-ით. ქვეყნების მიხედვით 2020 წელს ექსპორტი ყველაზე მეტად სომხეთთან შემცირდა - 245 მლნ \$-ით (57 %-ით). შემდეგ რუმინეთი მოდის - 158 მლნ \$-ით (89 %-ით).

2020 წელს საქართველოს ექსპორტში 1-ლი ადგილი ჩინეთმა დაიკავა 476 მლნ \$-ით, მეორე ადგილი კი - აზერბაიჯანმა 441,3 მლნ \$-ით, მესამე ადგილზეა რუსეთი (441,1 მლნ \$-ით) (ნახაზი 1).

2020 წელს ექსპორტზე მეტად იმპორტი შემცირდა, გასულ წელს საქართველოში 1,5 მლრდ \$-ით ნაკლები უცხოური პროდუქცია გაიყიდა, ვიდრე 2019 წელს. თუმცა ჯამურმა იმპორტმა მაინც საკმაოდ მაღალი რიცხვი - 8 მლრდ \$ შეადგინა. ევროკავშირის ქვეყნებიდან იმპორტი 20 %-ით შემცირდა, ხოლო დსთ-ის ქვეყნებიდან - 2 %-ით. გასულ წელს ყველაზე მეტად - 348 მლნ \$-ით (31 %-ით) მსუბუქი ავტომობილების იმპორტი შემცირდა, 259 მლნ \$-ით (34 %-ით) ნავთობპროდუქტების იმპორტი, 70 მლნ \$-ით კი სპილენძის მადნების.

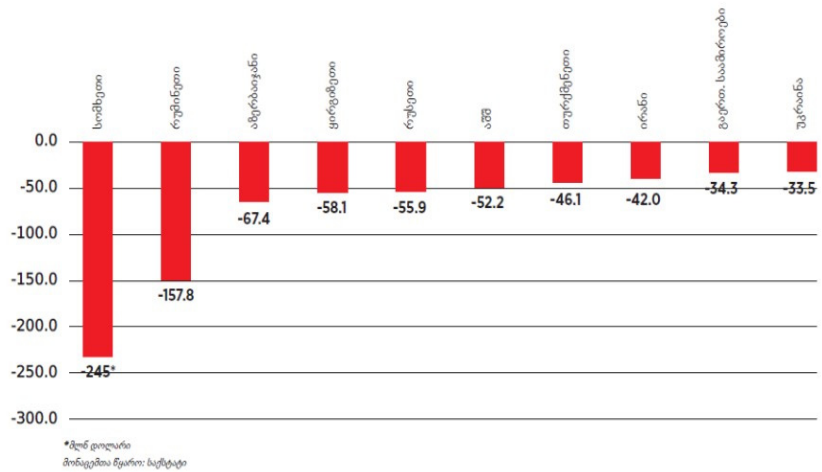
შემცირების მიუხედავად, 2020 წელს საქართველოს იმპორტში პირველი ადგილი მსუბუქმა ავტომობილებმა დაიკავა 759 მლნ \$-ით, მეორე ადგილზე სპილენძის მადნები და კონცენტრატებია 533 მლნ \$-ით, მესამეზე - ნავთობპროდუქტები 498 მლნ \$-ით (ნახაზი 2).

ქვეყნების მიხედვით, საქართველოს იმპორტში 1-ლი ადგილი თურქეთს უჭირავს (1,4 მლრდ \$-ით). თუმცა, 2019 წელთან შედარებით, 2020 წელს იმპორტი შემცირებულია. შემდეგ მოდის რუსეთი 887 მლნ \$-ით ანუ 9 %-ით შემცირდა, მესამე ადგილზეა ჩინეთი - 709 მლნ \$-ით (შემცირდა 18 %-ით).

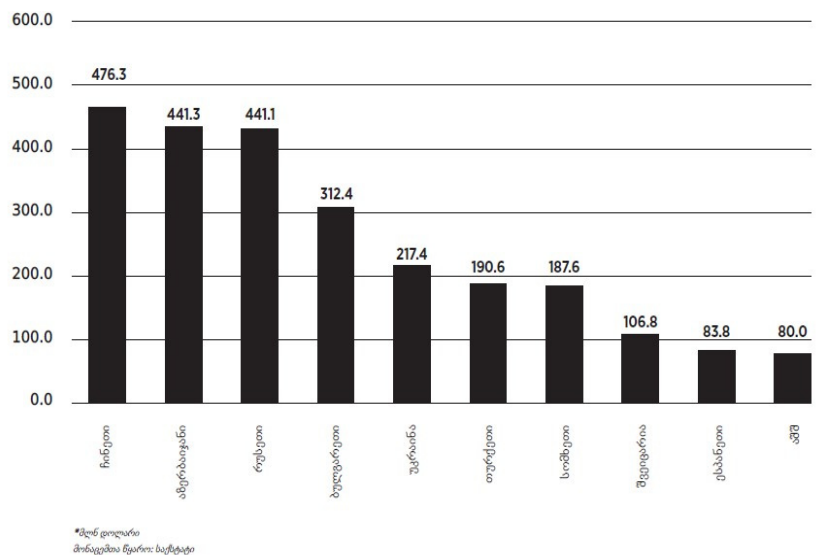
ვაჭრობის შემცირება ეკონომიკურმა შეზღუდვებმა და სხვა ფაქტორებმა გამოიწვია (ნახაზი 3).

ამრიგად, კორონას მიერ მიყენებული ზარალის აღსადგენად აუცილებელია კომპლექსური ღონისძიებების გატარება, რათა ქვეყანამ შეძლოს ჩვეულ რიტმზე დაბრუნება, ასევე მნიშვნელოვანია, ინვესტიციები ჩა-

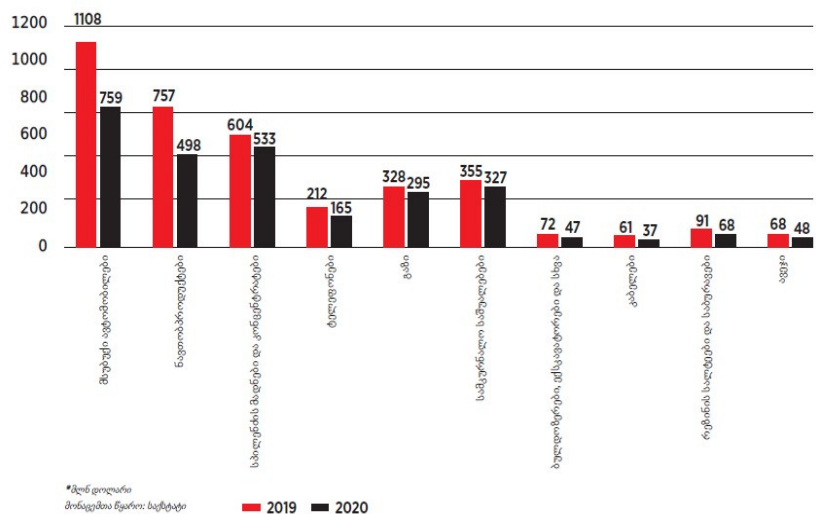
ქვეყნები, სადაც 2020 წელს საქართველოს ექსპორტი ყველაზე მეტად შემცირდა

საქართველოს ტოპ-10 საექსპორტო ქვეყანა 2020 წელს

საქონელი, რომლის იმპორტი 2020 წელს ყველაზე მეტად შემცირდა

იდოს ჩვენი ქვეყნისთვის ყველა მნიშვნელოვან სფეროში და, ამავე დროს, ადამიანურ კაპიტალში, მოხდეს კადრების გადამზადება, უფრო მეტი ყურადღება მიექცეს განათლების სფეროს, ჯანდაცვასა და მეცნიერებას, აუცილებელია სპეციალისტების გადამზადება და მორგება პოსტპანდემიურ საჭიროებებზე, ვინაიდან სწორედ შემოქმედებითად და არასტანდარტულად მოაზროვნე ადამიანებს შეუძლიათ ქვეყნის გამოყვანა პოსტპანდემიური კრიზისიდან.

ასევე აუცილებელია სოფლის მეურნეობის სტრუქტურის შეცვლა, შესაბამისი ცოდნის საფუძველზე მწარმოებლურობის ზრდა, მწარმოებლურობის ზრდის მთავარი გზა კი ციფრული ტექნოლოგიების სწრაფი და ხარისხიანი ათვისებაა.

პანდემიის დროს აუცილებელია ეკონომიკის სოციალური მხარის წინ წამოწევა, თუ დავესვსებით პოლ კრუგმანის მოსაზრებას, გლობალური უარყოფითი სიტუაციის ფონზე დაუშვებელია, ერთი ქვეყნის წარუმატებლობის ხარჯზე მეორე ქვეყანამ მიიღოს წარმატება. როდესაც ქვეყანასა და მსოფლიოში რთული ფონია, ამ დროს აქტუალური ხდება სოციალური ეკონომიკა და ერთმანეთზე ზრუნვა, რომლის დროსაც მოგებაზე ფიქრის ნაცვლად პრიორიტეტული ხდება სოლიდარობა და სოციალური ფაქტორები, რესურსების, მათ შორის, ადამიანური რესურსების მართლზომიერი გამოყენება, რასაც საბოლოოდ გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდამდე მივყავართ. ასევე, პანდემიის დროს, ბიზნესის ლიდერი წარმომადგენლების უპირატესობები უკანა პლანზე ინაცვლებს და ყველა სუბიექტი სასტარტო პირობებში აღმოჩნდება. ასეთ დროს კი სწორმა მენეჯმენტმა და მართებულმა მიდგომამ კომპანია შესაძლოა, ეტაპობრივად განავითაროს და საბოლოოდ, მიიყვანოს კიდევ ლიდერის პოზიციაზე. კრიზისული სიტუაციიდან გამოსაყვანად აუცილებელია შემოქმედებითი აზროვნება და საკითხისადმი ინოვაციურად მიდგომა, რაც ასევე დადებითად მოქმედებს ინოვაციების მიმწოდებლებზე. აღსანიშნავია, რომ კრიზისული სიტუაციის დროს ყველაზე ძლიერი და მნიშვნელოვანი სწორედ სახელმწიფო და მისი გონივრული მიდგომაა საკითხებისადმი, განსაკუთრებით კი, სოციალური ფაქტორების წინ წამოწევა, რასაც, საბოლოოდ, მივყავართ გრძელვადიან ეკონომიკურ კეთილდღეობამდე.

აქვე აღვნიშნოთ დადებითი შედეგებიც: პანდემიამ დააჩქარა ბევრი პრობლემის მოგვარება. მან კიდევ უფრო გაამყარა მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ადამიანს სწავლა მთელი ცხოვრების მანძილზე ჭირდება. ეპიდემიამ ხელი შეუწყო განათლების სექტორში, სწავლის პროცესში ტექნოლოგიების აქტიურ გამოყენებასა და მის ადაპტაციას, რეგიონებში ინტერნეტის ხელმისაწვდომობის ზრდას, ზოგადად, ციფრულ ტექნოლოგიებზე აქტიურად გადასვლას. პანდემიის მიზეზით შეიქმნა უამრავი სასწავლო ინტერნეტ-პლათფორმა, რაც კიდევ უფრო განავითარებს განვითარებადი ქვეყნების წინსვლას. დისტანციური სწავლება სხვადასხვა სფეროში მოსახერხებელია ჩვენი ქვეყნისთვის საჭირო და დეფიციტური სპეციალისტების გადამზადებლად.

პანდემიის დროს დაწესებულმა შეზღუდვებმა არნახული სისწრაფით განავითარა ონლაინ-შოპინგი, ონლაინ შესყიდვებმა თითქმის ყველა სფერო მოიცვა, როგორც საყოფაცხოვრებო საქონელი, ასევე კვების პროდუქტები და ფარმაცია.

კორონა ვირუსის კრიზისის დროს აუცილებელია, ვიზრუნოთ ეროვნული ეკონომიკის გადარჩენად, პოსტკრიზისულ პერიოდში კი - ეკონომიკის სწრაფ განვითარებაზე, ამისათვის კი მუდმივი ცვლილებებია საჭირო, სხვადასხვა მიმართულებით სხვადასხვა შესაძლებლობების გამოყენება.

აუცილებელია ბიზნესმა და სახელმწიფომ იზრუნოს ეროვნული წარმოების გადარჩენაზე, უწინარეს ყოვლისა შიდა ინვესტიციების განხორციელებით, ასევე ემიგრანტების დაბრუნებით საქართველოში და მათი ცოდნისა და გამოცდილების აქტიური გამოყენებით.

ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისთვის აუცილებელია ცვლილებები, მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ შიდა ინვესტიციების გააქტიურება, არამედ უცხოურისაც, განსაკუთრებით იმ სფეროებში, სადაც საკუთარი ძალებით ვერ ახერხებს ამას ბიზნესი.

ამრიგად, კომპლექსური და გონივრული, ფრთხილი ღონისძიებების გატარების შედეგად, სახელმწიფო, ბიზნესთან და საზოგადოებასთან ერთად, მათთან თანამშრომლობით ეტაპობრივად შეძლებს პოსტპანდემიური პრობლემების მოგვარებას და ქვეყნის ეკონომიკის დაყენებას სწორ რელსებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რეზო შენგელია - კორონომიკური კრიზისი ეროვნული წარმოების განვითარების შემაფერხებელი თუ სტიმულატორი? ჟურნალი ეკონომიკა, N3-5, 2020, გვ. 46-52;
2. უშანგი სამადაშვილი - პოსტპანდემიური მსოფლიო და საქართველო: გამოწვევები და ახალი შესაძლებლობანი, თსუ-ს შრომების კრებული, საქართველო, თბილისი, 6 ნოემბერი, 2020 წელი, გვ. 353-359;
3. ალექსანდრე შარაშენიძე - COVID 19 პანდემიის კონკურენტუნარიანობაზე ზეგავლენის ცალკეული ასპექტები, თსუ-ს შრომების კრებული, საქართველო, თბილისი, 6 ნოემბერი, 2020 წელი, გვ. 453-455;
4. ქეთევან ჩიტალაძე - COVID 19 პანდემიის გავლენა საქართველოს ტურიზმზე, თსუ-ს შრომების კრებული, საქართველო, თბილისი, 6 ნოემბერი, 2020 წელი, გვ. 475-484;
5. <https://tsu.ge/assets/media/files/7/conf.%20V2020.pdf>;
6. <https://forbes.ge/pandemiisgan-dazaralebuli-sagareo-vatchroba/>.